

Protokoll fört vid enskild föredragning

Finansavdelningen

Budget- och finansieringsbyrån, F1a

Beslutande

Minister

Mats Perämaa

Föredragande

Finanschef

Conny Nyholm

Justerat

Omedelbart

Nr 51

Lumparlands kommuns skrivelse om att ett ohållbart
landskapsandelssystem ruinerar Ålands kommuner

ÅLR 2024/7680

60 F1a

BeslutBeslutades att svara Lumparlands kommun enligt **bilaga 1, F1a25E21**

Hänvisning

Lumparlands kommun
Kyrkvägen 26
AX-22630 LUMPARLAND

Kontaktperson

Finanschef Conny Nyholm

mattias.jansryd@lumparland.ax

Ärende

Skrivelse om att ett ohållbart landskapsandelssystem ruinerar Ålands kommuner

Ålands landskapsregering tackar för Lumparlands skrivelse. Inledningsvis konstateras att landskapsregeringen väl förstår kommunens oro för ekonomin. Även landskapsregeringen betonar vikten av en ekonomi i långsiktig balans som en förutsättning för att producera den välfärd som kommuninvånarna nyttjar.

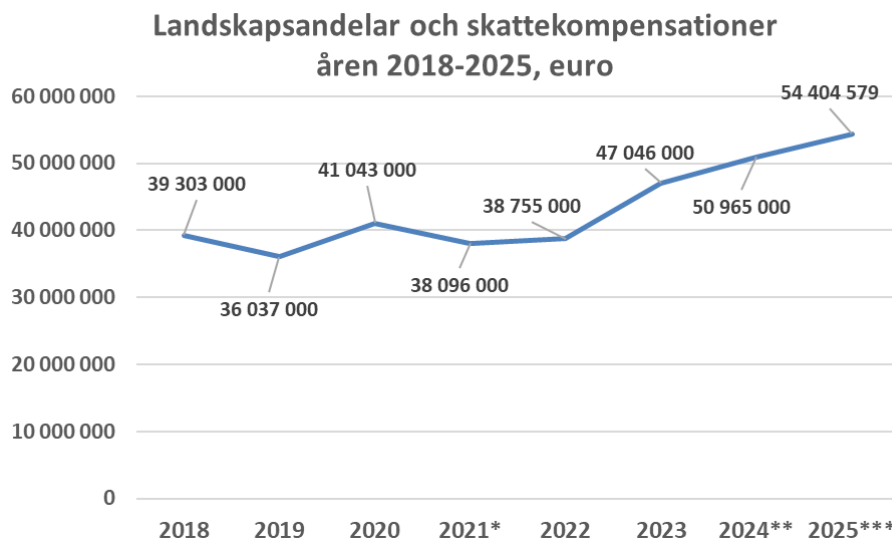
Ålands landskapsandelssystem är ett system som bidrar till finansieringen av de uppgifter som är ålagda kommunerna av lagstiftaren. Systemet utjämnar även ekonomiska skillnader mellan kommuner så att likvärdiga, men inte samma, ekonomiska förutsättningar kan uppnås. Skillnader finns på både kommunernas kostnads- och inkomstsida. Målet är att skillnader som utjämnas ska vara sådana som är opåverkbara eller mindre påverkbara för en kommun, exempelvis socioekonomiska faktorer.

En av systemets mekanismer innebär att extra ersättning ges till kommuner med förhållandevis lågt antal invånare, främst genom grundskoledelens så kallade intervallmodell. Systemets totala volym bestäms dels av summan av de mekanismer som ingår i systemet, dels genom politiska beslut om volymen. Exempelvis har olika tillfälliga, men också permanenta höjningar av volymen gjorts under de senaste åren.

På nästa sida i figur 1 illustreras utvecklingen av ersättningen till kommunerna sedan det nu gällande landskapsandelssystemet trädde i kraft. Figur 1 visar landskapsandelarna, kompensationer och övriga ersättningar från landskapsregeringen till kommunerna. Uppgifterna kommer från Åsub:s statistikdatabas för åren 2018–2024, samt kompletterat med landskapsregeringens prognosuppgifter för år 2025.

Landskapsandelarnas och övriga ersättningsars volym var år 2018 ca 39,3 miljoner euro, och som en följd av politiska beslut sänktes den till år 2019 till ca 36 miljoner euro. Under "corona-året" 2020 var landskapsandelarna tillfälligt höjda till omkring 41 miljoner euro. Från år 2021 till år 2022 ökade landskapsandelarna från ca 38,1 miljoner till ca 38,8 miljoner euro. År 2023 infördes skattekompensationer till kommunerna för grundavdrag,

resekostnadsavdrag samt för bortfall av samfundsskatter. Till stor del som en följd av detta steg volymen till ca 47 miljoner euro år 2023. Därefter har volymen ökat till ca 51 miljoner för år 2024 och 54,4 miljoner för år 2025 enligt prognosen.

Figur 1 Landskapsandelar, kompensationer och övriga ersättningar till kommunerna för åren 2018–2025. Uppgifter för åren 2018–2024 kommer från Åsub.

*År 2021 inledde kommunalförbundet KST sin verksamhet och landskapsandelarna började då gå direkt till KST. KST:s andel är medräknad för alla åren i siffrorna ovan.

**Åsub's uppgifter för år 2024 är preliminära.

***Prognosuppgifter från Ålands landskapsregering för landskapsandelar och kompensationer år 2025. I 2025 års siffror ingår även slutregleringen för skattekompensationerna från år 2023

Huruvida en enskild kommuns andel av landskapsandelarna är tillräcklig är emellertid en högst relevant fråga som ställs av Lumparlands kommunstyrelse. Landskapsregeringen har under hösten 2024 utvärderat landskapsandelssystemet med hjälp av externa konsulter. Utvärderingens slutsatser kan studeras närmare på landskapsregeringens [hemsida](#). Utvärderingen nämnde också specifikt Lumparland som ett exempel genom följande kommentar:

"En utjämning måste till sin natur också vara normativ. Lumparland är t.ex. en kommun med liten folkmängd som har höga kostnader på flera områden. Samtidigt är avstånden till större kommuner små och möjligheterna till samarbeten borde vara goda. En utjämning bör omfatta vilka krav som är rimliga att ställa på kommuner med olika förutsättningar."

Vidare skriver utvärderarna allmänt om kostnadsutjämning:

"Det finns som framgått fler analyser som skulle behöva göras för att kunna konstruera en kostnadsutjämning som är mer förenlig med likvärdiga ekonomiska förutsättningar. De har berörts ovan. Det gäller utöver skalnackdelar hur långa reseavstånd, befolkningsminskning och socioekonomiska skillnader påverkar kostnaderna. Och inte minst hur bedrivs

verksamheten i praktiken i Ålands mindre skärgårdskommuner och vilka samarbeten som är rimliga att utgå från framför allt i frågan om utjämning för skalnackdelar.”

Kommunerna har fått möjlighet att ge input både före utvärderingen och efter utvärderingen. Under hösten 2025 kommer ett arbete med att förnya hela landskapsandelssystemet att påbörjas. Målsättningen är att skapa ett mer rättvist system. Kommunerna kommer även här att få möjlighet att ge sina synpunkter.

Minister

Mats Perämaa

Finanschef

Conny Nyholm